

ציצית

פתיחה:

לפניכם דמויות מרחבי העולם, כשכל אחד מהם לבוש בבגדים מסורתיים של התרבות שלו.

כן, אני יודע, אתם בוודאי צוחקים כעת ואומרים: "גבר עם חצאית?!" אני מניח שגם אני הייתי מגיב כך במקומכם. אך התאזרו בסבלנות, והקשיבו להסבר שלי. הבגד שאני לובש נקרא קילט, והוא נוצר לפני כמעט שלוש מאות שנה. כאשר יזם אנגלי הקים בית חורשת חדש בחלקה הצפוני של סקוטלנד, אליו תושבים רבים מההרים של סקוטלנד כשהם לבושים בשכמיות גדולות העוטפות את כל גופם- בכדי לשמור על החום. אך השכמיות הגדולות לא התאימו לעבודה המאומצת ולכן הן קוצרו לכדי "חצאיות". אז למה אני לובש את הבגד הזה גם היום? פשוט מאוד, מסורת!

כפי שאתם בוודאי מזהים אני הודית, והלבוש שאני מחזיקה בידי נקרא סארי. ואין זה עוד פריט לבוש פשוט, אלא הוא מספר את סיפורה של כל אישה הלובשת אותו. ראשית, רק נערות שנכנסו בשערי הבגרות לובשות את הסארי, ולא ילדות צעירות. ושנית הצבעים המיוחדים של הסארי מעידים על התקופה שעוברת כעת על האישה הלובשת אותו- אם הסארי הוא צבעים אדומים עזים ובצבעי זהב- ידעו כולם כי זוהי כלה טרייה. ואילו אם הסארי יהיה ברובו לבן- ידעו כולם כי אישה זו איבדה את בעלה היקר לה מכל, והתאלמנה.

אצלנו, בעדה הדרוזית יש חלוקה ברורה בין ה"עקאל"- אנשי הדת הלומדים ומכירים את רזי תורתנו, וה"ג'האל"- האנשים הפשוטים שאינם לומדים את רזי הדת המיוחדת לנו. חלוקה זו אינה מקרית, אלא היא חלק מהאמונה הדתית שלנו, לפיה לא כולם צריכים או יכולים להיות חלק מה"עקאל". לכן, כל מי שאינו מה"עקאל" מצווה להתלבש בדיוק כמו האזרחים האחרים במדינה. לעומת זאת לאנשי הדת ישנם בגדים מסורתיים, כגון: מכנסיים רחבים- כמ' ואלו שאני לובש- שנועדו לשמור על הצניעות (של הגברים), או ה"עבאיה"- מעין מעיל ארוך בצבע שחור העוטף את הגוף כולו- אותו לובשים רק חכמי הדת המבוגרים. וכמובן, גם הקובע שעל ראשי...

- אילו בגדים מסורתיים אתם מכירים השייכים לתרבות שלנו?
- האם לדעתכם חשוב שתרבויות שונות ימשיכו לשמר את הבגדים המסורתיים האלו, או שנכון שכולם יתלבשו אותו הדבר? מדוע?

קריאת כיוון:

התלמידים יכירו את מקורה של מצוות הציצית ואופן ביצועה בימינו
התלמידים יכירו את הציצית כלבוש יהודי מסורתי וכחפץ שיש לו תפקיד פולחני אקטואלי
והיסטורי.
התלמידים יתוודעו לדרכים השונות לקיים את מצוות הציצית, את המנהגים והמחלוקות השונות
הכרוכים כיום בקיום המצווה.
התלמידים יבררו לעצמם את הרלוונטיות של המצווה לחייהם.

חלק ראשון: מקורה של הציצית

אחד הבגדים המסורתיים בתרבות היהודית הוא הציצית.
פרשת שלח לך, הפרשה המתארת את שליחת המרגלים לארץ ישראל, בחומש
במדבר, מסתיימת בפרשייה שאינה קשורה באופן ישיר לסיפור זה, המתארת את
מצוות הציצית:

לז. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

לח. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם:

וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל-כְּנָפֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם

וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת.

לט. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית

וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וַזְכַּרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'

וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם

וְלֹא-תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם...

מ. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם.

מא. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

(במדבר, פרק טו)

קריאה יחסה:

מדוע נקראת הציצית כך, לדעתכם? (איזו מילה היא מזכירה לכם?)

ציירו את הציצית כפי שאתם חושבים שהיא נראית על פי הפסוקים האלו (ולאו דווקא כפי שאתם מכירים) - שימו לב! היכן אתם ממקמים את פתיל התכלת:

למורה: הפירוש המילה "ציצית" הינו קווצת חוטים המשתלשלים בקצה כלשהו, מלשון "ציצית ראש", או מלשון "הצצה".

על פי פסוקים אלו - מה מטרתה של הציצית?

מה היא אמורה הציצית להזכיר ללובש אותה?

כיצד היא מזכירה לו?

האם אתם מכירים "כלים" נוספים שנועדו להזכיר לנו לקיים מצוות? (ניתן להביא

דוגמא מהמזוזה או התפילין (כפי שגם אפשר ללמוד מן הקטע בהמשך העמוד).

היכן הם מונחים ומתי ואיך מיקומם מזכיר לנו לקיים מצוות?

האם לדעתכם יש צורך בתזכורות מעין אלו?

חלק שני: ריבוי קולות:

בעמוד הבא מובאות תמונות שונות המהוות פרשנויות שונות לדרך שבה נראית הציצית המתוארת בפסוקים שקראתם.

הסתכלו בתמונות - ובדקו:

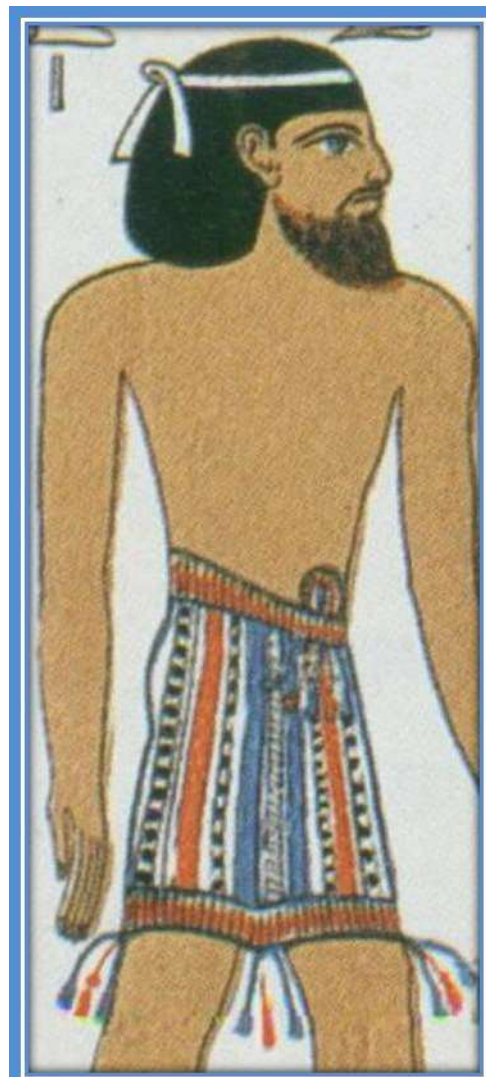
✓ איזו מהתמונות היא הדומה ביותר לציצית שאתם ציירתם?

✓ איזו מהתמונות היא הקרובה ביותר לדעתכם לכוונתה של התורה?

✓ האם אחת מההצעות מוכרת לכם? איזו מהן?

אריגים עתיקים, לפני כשלושת אלפים שנה שנמצאו במצרים. ניתן לראות כי בקצה של האריגים שזורים פתילים כחולים, ולא לבנים כמו ביתר האריג.

ציור ממצרים העתיקה, שבו נראה אחד מהשירים בממלכתו של פרעה שפתילים אדומים וכחולים יוצאים משולי בגדו.

חלק השישי: מה מלכירה לנו הציצית – קריאה יחפה

בתורה נאמר כי מטרתה של הציצית היא להזכיר לנו את יציאת מצרים ואת המצוות שתן ה' לבני ישראל במדבר לאחר שיצאו ממצרים.

למורה: מומלץ להביא לכיתה ציצית וטלית בכדי שהילדים יראו במו עיניהם במה מדובר, ויכלו להתרשם יותר מאשר בתמונות המוצגות כאן.

הסתכלו בתמונות שלפניכם וענו על השאלות:

למורה: בתמונות המופיעות בעמוד זה יש התייחסות גם לטלית גדול וגם לטלית קטן (שלשניהם מחוברות ציציות). הטלית הגדול, הא בגד עליון, מעין "פשמינה" המכסה את פלג הגוף העליון של

האדם, ולו ארבע כנפות- אשר כל אחת מהן קשורים פתילי הציצית. הטלית הקטן- הינו בגד דמוי גופיה (אך שפתוח בצדי הגוף), המכונה בימינו על פי רוב "ציצית".

במסורת התקבל שבטלית הגדול מתעטפים רק בתפילה שחרית (ובתפילת ערבית של שבת בקרב יוצאי תימן), או באירועים מיוחדים (כמו חתונה, ברית מילה וכדומה) ואילו את הטלית הקטן לובשים גם במהלך היום יום.

מה מזכירים לכם בגדים אלו?

מה מזכירה לכם צורת ההתעטפות בטלית?

מה מזכירים לכם החוטים היוצאים ממנה?

אם הציצית משמשת לזיכרון- מתי לדעתכם יש ללבוש אותה?

מה מזכיר לכם הצבע הכחול שישנו בחלק מהציציות?

א' ואתי אתצטפיט בטלית ופצצית? - ריבוי קולות

המנהגים השונים סביב התעטפות בטלית הכתיבו מנהגים שונים הכרוכים בטלית הקטן. כך אצל יהודי צפון אפריקה נהוג היה שילד משעה "שהכיר את בוראו" יכול כבר להתעטף בטלית והצורך בטלית הקטן היה משני, מי שלבש את הטלית הקטן מתחת לבגדיו נחשב למחמיר ולכן הטמין את הפתילים בתוך מכנסיו מחשש ליוהרה. אצל יהודי אשכנז נלבשת הטלית לראשונה בתקופת הבר מצווה ונהוג היה שרק גברים נשואים מתעטפים בה באופן קבוע ולכן היה השימוש בטלית הקטן משמעותי יותר מכיוון שנלבש בגיל צעיר, הפתילות נלבשו מחוץ לבגדים ואצל קבוצות חרדיות מסוימות הוא נלבש אף מעל לבגד.

לילדים נספיק כי החובה היא לשים פתילים על הבגדים בעלי הכנפיים ומכיוון שכיום אין לנו בגדים כאלה – **יש הנוהגים** – ללבוש טלית קטן בעל ארבע כנפיים כדי שיוכלו להצמיד אליו את הפתילים, הציצית. **יש הנוהגים** ללבושו מתחת לבגד כשר הפתילים בולטים החוצה, **יש הנוהגים** ללבושו מתחת לבגד ומסתירים את הפתילים, **יש הנוהגים** ללבושו מעל לבגד, **יש המסתפקים** בהתעטפות בטלית **ויש הנוהגים** שלא ללבושו כלל. בימינו- יש גם נשים שנוהגות ללבוש ציצית או להתעטף בטלית בשעת התפילה. נשים אלו נמנות בדרך כלל על הקהילות הקונסרבטיביות והרפורמיות. ומנגד, הפסיקה המקובלת באורתודוקסיה מונעת מנשים להתעטף בטלית, בטענה כי זו יוהרה (עיינו בדברי הרמ"א, "שולחן ערוך", רמ"א, יז, ב)

את ההסבר ניתן לקיים דרך הפעילות הבאה:

נחלק את הכיתה לחברותות וכל חברותא תקבל כרטיסיה המקופלת בתחתיתה. בראש בדף (החלק המגולה) תופיע השאלה: מתי אנחנו לובשים ציצית? בחלק התחתון (הנסתר) יופיע הסבר השונה מקבוצה לקבוצה כשכל קבוצה תצטרך ללמוד את ההסבר שקיבלה

ולהציגו בפני הכיתה. במליאה בזמן הצגת ההסברים נתוודא לכך שישנם מנהגים שונים ונוכל גם לשאול מה המנהג בחברה הסובבת את התלמידים. **מצ"ב דוגמאות לדפי לימוד לחברות:**

מתי נהוא ללא
צ'צ'ית? (חשבו יחד בקבוצה על תשובתכם ואח"כ פתחו את החלק המקופל)

המצווה היא לשים את פתילות הציצית על בגד "בעל ארבע כנפות" ומכיוון שהיום אין יותר בגדים כאלו אין יותר שום צורך לחבר את הפתילות לבגדים אחרים.

מתי נהוא ללא
צ'צ'ית? (חשבו יחד בקבוצה על תשובתכם ואח"כ פתחו את החלק המקופל)

מצוות הציצית היא ללכת עם הפתילות הללו כל הזמן (בשכבך ובקומך וכו' וכו').
לכן לובשים מתחת לבגד בגד נוסף שאנו קוראים לו ציצית והפתילות נמצאות עליו וכך הן עלינו כל הזמן.

מתי נהוא ללא
צ'צ'ית? (חשבו יחד בקבוצה על תשובתכם ואח"כ פתחו את החלק המקופל)

בקהילות צפון אפריקה נהגו לחבר את הפתילים המכונים ציצית אל הטלית בה משתמשים בתפילה. מכיוון שכל ילד, החל מגיל צעיר מאד יכול כבר להתעטף בטלית הרי שהמצווה מקוימת ע"י כך. בטלית מתעטפים בד"כ בתפילת השחרית.

מתי נהוא ללא צ'צ'ית? (חשבו יחד בקבוצה על תשובתכם ואח"כ פתחו את החלק המקופל)

מצוות ציצית היא מצווה של גברים בלבד. נשים פטורות (=לא חייבות) ממנה. חז"ל נימקו זאת בכך שהנשים עסוקות בעבודות הבית ובטיפול בילדים ולא יכולות להתפנות לתפילה בכל בוקר יחד עם זאת, היום כשגם גברים מטפלים בבית ובילדים ותפקידן של הנשים השתנה אף הוא – ישנן נשים המתעטפות בטלית ואפילו בציצית בטענה שהן אולי פטורות מן המצווה אך היא לא נאסרה עליהן (אותן נשים גם מסתמכות על סיפורים על נשים שונות שעפ"י המסורת התעטפו בטלית וביציצית במהלך ההיסטוריה. מעשה זה נתון בימינו במחלוקת חריפה.

מתי נהוא ללא
צ'צ'ית? (חשבו יחד בקבוצה על תשובתכם ואח"כ פתחו את החלק המקופל)

מצוות ציצית היא מצווה של גברים בלבד. נשים פטורות (=לא חייבות) ממנה. חז"ל נימקו זאת בכך שהנשים עסוקות בעבודות הבית ובטיפול בילדים ולא יכולות להתפנות לתפילה בכל בוקר ולכן אין לחייבן לקיים מצווה שדורשת מהם להתפנות בכל בוקר לשם אמירת הברכה.

בכיתה נבקש מהקבוצות השונות להציג את העמדה שקיבלו. כיצד יתכן שישנן תשובות כה שונות?? (כך נגיע ל"יש הנוהגים" ו"יש הנוהגים" ובעיקר לשאלה: מה נוהגים בסביבתכם הקרובה? האם מישוהו ממשפחתכם מתעטף בטלית או בציצית? מתי?)

פתיל תכלת

כפי שכתוב בתורה, על הציצית צריכים לקשור גם פתיל תכלת. במשך שנות הגלות, אבד הצבע המיוחד של פתיל התכלת, וכך נתקבלה המסורת בה הולכים ללא פתיל תכלת כלל, אלא רק עם חוטים לבנים בציצית. בשנים האחרונות, בעקבות מחקר ארוך, גילו החוקרים, כלל הנראה, את מקורו של פתיל התכלת (בחילזון ים בשם: ארגמון קהה קוצים) ויש הנוהגים ללכת עם פתיל התכלת בציצית, לצד החוטים הלבנים.

לפניכם דרשה שאמר רבי מאיר (אחד מחכמי המשנה) לפני כמעט אלפיים שנה, בה הוא מסביר מדוע לדעתו נבחר דווקא הצבע תכלת לציצית:

מה המטרה בכך שהצבע הכחול של התכלת יזכיר לאדם את "כסא הכבוד"?

על פי רבי מאיר, מדוע נבחר דווקא הצבע הכחול עבור הציצית?

"היה רבי מאיר אומר: מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין (שדווקא הוא נבחר לציצית)? מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד (דימיו לכיסא שעליו כביכול יושב ה')".
(תלמוד בבלי, מסכת סוטה דף י"ז, א)

מה מזכיר לכם הצבע הכחול? האם הוא מתאים לציצית לדעתכם?

איזה סמל אתם מכירים שמורכב אף הוא מכחול ולבן? התדעו כיצד הוא קשור לציצית?

איזה צבע אתם הייתם בוחרים לציצית? מדוע?

רפואה טובה: "וראיתם אתו וכרתם..."

כפי שראינו לאורך היחידה מטרתה של הציצית היא להוות סימן שיזכיר לאדם את האירוע המשמעותי של יציאת מצרים ושל מתן תורה בהר סיני.

- א. חשבו על אירוע מההיסטוריה של עם ישראל שלדעתכם חשוב להזכיר לעצמנו יום יום ולהעביר את הזיכרון אל הדורות הבאים.
- ב. חשבו על יצירה כלשהי (בגד, ציור, פסל, תכשיט וכדומה) שאותו תוכלו להכין ושיהווה זיכרון לאותו מאורע.
- ג. גשו למלאכת החשיבה, והתחילו לעבוד! 😊